

x. 69. 6; **1 B** back of the shoulder ज्योतिर्जालाप्रचयजटिलः संनिधत्ते कुठारस्तूपीरोऽसे MahāviC. 2. 26; इतश्च...उभयांसोत्तम्भितभूरिभ्रतया त्रिशिरो-निशाचरानीकमिव ... इदं गौर्जरं बलम् YaśasCam. i. 467. 6; अथांसयोः समा-सज्य नतयोरसिचमैणी BrKathāS'loSam. 15. 87; पाणौ कार्मुकमालिखेयमिषुधी पाश्चात्योरंसयोः JānaPa. 2. 15; 3. 51; **1 C** side of the shoulder यदयं रथसंक्षोभादंसेनांसो रथोपमश्रेण्याः । स्पृष्टः Vikramo. 1. 11; अंसेनांसमभिन्ततां विवदतां तत्तच्च संकीणतां (नृणाम्) PādaTā. 10. 21; जवानांसेन सा नरम् BrKathāMañ. ix. 2. 1020; यदयं रथसंक्षोभादंसेनांसो निपीडितः Kuval. 135(10); **1 D** front part of the shoulder (used for striking with the palm as a challenge) कश्चिदास्फालयद्दाममंसं दक्षिणपाणिना PadmP. (Ra.) 6. 436; निजमंस-मरातिवन्निजन्ने Yādavā. 15. 106 **1 E** *amśa* is used to refer to various specific parts of the shoulder and distinguished from others (कुमारस्य) अंसावभिमृ-शति ĀśvaGS. i. 15. 3 (comm. स्तनवाहोर्मध्यप्रदेशोऽसः); द्वे द्वे जानुकपोलोरुफल-कांससमुद्भवे YājñasSm. 3. 87(Mitā. मुजशिरः, Aparā., ViraMi. अंसौ बाहुमूले); अंसेन बिभ्रत्करवीरमालां स्कन्धेन शूलं हृदयेन शोकम् Mṛech. 10. 21; जवुस्कन्धांस-कक्षादोर्मणिग्वन्धकरद्वयम् SkandP. iv. 37. 6 (comm. स्कन्धश्च मुजशिरः ... अंसश्च तस्यैवोपरिभागः); ग्रीवामूलादधः स्कन्धः स्कन्धस्यान्ते तथाक्षकम् । तस्याधः कोटरे कक्षः स्यादंतो बाहुमूलतः ParyāRaMā. 922; **1 F** (in Astro.) it constitutes, along with the shoulder-joint the seventh region of the body to forecast good and bad results in various periods of life अथ सप्तमंसजवुणी कथयन्त्यष्ट-ममोष्ठकरधरे BrSam. 70. 25 = BhaviP. 23B. 14 (i. 5. 106); **1 G** (in Anat.) *amśa* refers to various parts and elements in the shoulder-region पृष्ठमर्माणि तु कथीकरुणकुन्दरनितम्बपार्श्वसन्धिद्वयसफलकान्यंसौ चेति SuśruS. iii. 6. 6; अंसांसफलकापाङ्गा नीले मन्ये फणौ तथा । वैकल्यकरणान्याहुः (मांसमर्माणि) SuśruS. iii. 6. 13 = BhāvPra.(Bhā.) 3. 233; स्वभावगता अपि त्रयः सङ्गा भवन्ति शिरसो वैगुण्याद् अंसयोर्जघनस्य वा SuśruS. iv. 15. 4 (comm. अंसो बाहुशिरः); चत्वारि क्षिप्राणि द्वावंसौ द्वे विधुरे...एवं सप्तविंशतिः स्नायुमर्माणि comm. on Suśru- S. iii. 6. 4; अष्टाङ्गुलौ स्कन्धौ, षडङ्गुलावंसौ CaraS. iii. 8. 117 (1941 Ed.); द्वावंसा-वंसफलकावपि द्वावेव चाक्षकौ KāśyaS. 75A. 12; तद्द्रक्षकांसांसफलकेषु AṣṭāSam. i. 224. 10 (2. 5); ग्रीवाबाहुशिरोमध्यं सपीठस्कन्धवन्धनावंसौ AṣṭāSam. i. 234. 10 (2. 7); स्कन्धयोर्मथनं बाहोर्भेदः पीठनमंसयोः AṣṭāSam. i. 261. 18 (3. 2); **2 i** shoulder of an animal कश्यपेवांसा AitBr. 6. 6(165); अथ यत्र शीर्ष्णोऽवद्यति नांसयोर्नाणकस्य नापरसक्योः ĀpaS'S. vii. 25. 6; तस्य विभागं वक्ष्यामः ।...दक्षिणं पार्श्वं सांसमध्वर्योः ।...सर्वोऽसः प्रतिप्रस्थातुः ĀśvaS'S. II. iv. 9. 6; कश्यपाकृती अंसौ S'ābaBh. 1780. 8 (on ix. 4. 25); सुवाज्येन ललाटे अंसयोः श्रेण्योश्च पशुं समनक्ति ViraMi. (Saṁskāra.) 993. 13; 1006. 11; **2 ii** (of a bull) मित्रश्च वरुणश्चांसौ... AV. ix. 7. 7; **2 iii** (of a cow) यावंसौ या च ते ककुत् । आमिक्षां दुहतां दात्रे AV. x. 9. 19; **2 iv** (of a horse) अश्विनावंसाभ्याम् Vājas. 25. 3; स्याताम् अंसादयो बाहू ĀśvaVai. 2. 20; वाजिनां...यै-(द्वारै-)याति कुत्सितं रक्तं...लोचनयोर्-सयोश्च मुखे तथा YuktiKa. 192. 6; आरोहिणोऽसेष्वथ केशपङ्क्त्या ग्राहं भया अत्वर्यंस्तथाश्वान् DvyāśraKā. 14. 22; (अश्वस्य) वक्षो वृत्तं विशालं च स्थूलावंसौ सुवि- स्तृतौ Mānaso. iv. 4. 719; **2 v** (of an elephant) (द्विरदेन्द्रः) अंस इव प्रतापे- ऽप्युपचितस्कन्ध इव स्थिरतरं यशस्यपि प्रथीयान् AvantiKa. 79. 8; शुद्धशोफो ग्रीवायामंसयोर्वेदे च सर्वकाये वा भवति HastyaYur. 120. 6 (1. 17); 460. 9(3. 11); गात्रयोरसनपार्श्वयोः प्रतीकांसौ । प्रतीकासयोरधस्तादंसौ HastyaYur. 527. 29 (3. 29); आस्येषु जिह्वा हृदयेषु हस्तानसेषु शूराः श्रवणान् पृषत्कैः । समस्तमन् पुष्करिणाम् RāghPaṅ.(Dha.) 16. 26; दीर्घावंसौ च मांसलौ ।...यस्य नागस्य स विष्णवंशसमु- द्भवः Mānaso. ii. 3. 258; स्यात् प्रोहाख्योऽन्तरमंसयोः MātaLi. 6. 10; **2 vi** (of a man-lion) तस्यांसयोर्नृसिंहस्य हारकान्तिसदाभरः । उवाह कण्ठलग्नश्रीविलासहसित- श्रियम् NavaSāC. 2. 8; **3 A** two upper or front corners of the sacrificial altar, one to the right and the other to the left (on the analogy of human shoulders) ब्रुस्तो वय इति दक्षिणेऽस उर्प दधाति वृष्णिर्वय इत्युत्तरेऽसावेव प्रति दधाति TaiS. V. iii. 1. 5; अमितोऽग्निमंसाऽऽउन्नयति S'atBr. I. ii. 5. 15; जुहां पञ्चगृहीतं गृहीत्वा...व्याघारयति । दक्षिणमंसमुत्तरां श्रोणिं दक्षिणामुत्तरमंसं मध्यमिति ĀpaS'S. vii. 5. 5; viii. 5. 20; xi. 4. 13; xii. 1. 7; xii. 2. 1; xvi. 19. 7; अग्निम- मितोऽसौ KātyS'S. ii. 6. 8 (comm. अंसौ आग्नेयैशानकोणौ आहवनीयमुभयतो भवतः । अंसयोर्मध्ये आहवनीयो भवतीत्यर्थः । अतोऽसावपि वेदेरेवावयवौ श्रोणिवत्) v. 4. 14; **3 B** the square marked to locate the *amśa* of the Vēdi तरिमन् पाशं प्रतिमुच्य पूर्वस्मितरं मध्यमेन लक्षणेन दक्षिणमंसमायच्छेत् ĀpaS'uS. i. 1. 19; **3 C** the point fixed to delimit the *amśa* of the Vēdi दक्षिणा द्वादश विक्रमान् प्रकामति तच्छङ्कुं निहन्ति स दक्षिणोऽसः S'atBr. III. v. 1. 5; यूपावटीयाच्छङ्कोद्दिश दक्षिणा प्रकामन् प्रकामति द्वादशोदीचस्तच्छङ्कुं निहन्ति तावंसौ BaudhS'S. i. 182. 1; **3 D** marks on the cord corresponding to the various parts of the Vēdi श्रेण्यंसनिरञ्चनसंख्यासमासभङ्गेषु लक्षणानि KātyS'uS. 1. 5; **4** shoulder-like

protuberances in front of the bowl of a ladle (आज्यकोश-) अग्रभागस्य मुने पार्श्वयोरुभयोरपि । एकैकमङ्गुलं शोध्यं स विभाज्यस्त्रिधा ततः । कर्णमेकेन भागेन मध्ये त्वस्यौ (? त्वंसौ) द्वयेन तु । विच्छिन्नं वक्त्रमंसाभ्यां मध्यमेकाङ्गुलेन तु ।...स्याद्द्वाराहाननं यथा JayāS. 15. 97; **5** the root of the wing of a bird प्रकटीभवति च...रोहिणीपतेः...हंसांसविलग्नशैवलविलासिनि...लाञ्छने Yaśas- Cam. ii. 16. 8; अंसौ पृष्ठमुरः...गाढं स्पृशन्तो...नवजले निर्वाण्ति घर्माहिताः... पत्रिणः SubhāRaK. 10. 24; पक्षी चेतुः पुरुषो लघुः रिफजशिरःस्कन्धांसपृष्ठे... मांसम् BhojanKu. 176. 5; **6** the flanks of a building (due to the per- sonification of the *vāstufarira*) तथांसयोर्विनिहिते स्यातां जयन्तादिती VāstuVi. 4. 49; वेदिबन्धः सपादांशौ जङ्घांसौ पादसंयुतौ SamarāSū. ii. 78. 20 [2nd Ed. p. 293]; भागं सपादं कुर्वीत ग्रीवांसकलशाण्डकम् SamarāSū. ii. 97. 11; [2nd Ed. reads ग्रीवां सकलशाण्डकम्]; **7 i** name of a Gandharva अंसो ज्येष्ठस्व- रिष्टायाः MahāBhā. i. 59. 49; [v. 1. for सुप्रिया चातिबाहुश्च]; **7 ii** name of a king अंसो दिष्टश्च वेनश्च MahāBhā. ii. 8. 14 [v. 1. for अङ्गोऽरिष्टश्च]

अंस (*amśa*) *m.* [= *amśa*, in some Kośas and for alliteration] अंसः स्कन्धे विभागे च ViśvaPra. 174. 9; स्यादंसः स्कन्धविभागयोः DharK. 2675; भागके अंसस्तालव्यदन्त्यान्तः ŚabdaRa.(Su). 6. 37; used for the sake of *yamaka* सस्नेहरिंसेन ध्रियमाणमुजोऽजुनेन हरिंसेन । अगमच्च क्रीडायै ययुनां प्रति YudhiVi. 2. 40 (अंसेन = अंशेन Arjuna as his partial form)

अंसक (*amśa-ka*) *m. n.* shoulder अङ्गिः समुपस्पृशेत्...नाभिवक्षा (? क्ष) : शिरोंऽसकान् GobhiSm. 1. 5; LaghvāśvaSm. 1. 78; स्पृशति यदि कराग्रैर्गण्डकाद्यं- सकं वा VasiS. 37. 8; ते कण्ठांसकबाहुपार्श्वहृदयकोटानि नाभिस्ततः...उदितैर्द्रे- क्काणभागैस्त्रिधा Brhājñā. 5. 24; नासो(?सौ)ष्टकपोलहनुश्रवणग्रीवांसकेषु पद्माद्याः BṛSaṁ. 50. 12; YogYā. 12. 12; अंसकपादेषु मिथुनमीनौ स्तः Sāra. 53. 7; जठरे हृदयेऽसके...न्यस्येन्मातृकावर्णान् S'āraTi. 6. 6; 5. 30; अंसके स्कन्धनामा च व्ययाः पञ्च प्रकीर्तिताः S'āriṅgaPa. 1805; ViraMi.(Āhnikā.) 86. 12; (of a horse) चतुर्थं विहितं क्षेत्रं पञ्चमं चांसकं भवेत् ĀśvaVai. 5. 6; 2. 19.

अंसकद्वय (*amśaka-dvaya*) *n.* two shoulders स्पृशेत् वै शिरस्तद्वद्भुष्टे- नांसकद्वयम् PadmP. i. 52. 23.

अंसकर्ण (*amśa-karpa*) *n.* both the shoulder and the ear वामहस्तमुष्टिं बद्ध्वा सरलया तर्जन्या अंसकर्णमभितो भ्रामणे सौभाग्यदण्डिनी NityoNi. 72. 27.

अंसकस्तूरिका (*amśa-kastūrikā*) *f.* musk put on the shoulder (i. e. of very little weight), light, easily carried object, अंसकस्तूरिका भूमिभेवतां बाहुशालिनाम् । अजुगुप्सापदं न स्यादसद्वृत्तिमलीमसा Yādavā. 22. 7.

अंसकुटन (*amśa-kuṭṭana*) *n.* striking on the shoulders दोर्दण्डे शत- धनुरंसकुटनोत्थैः संघट्टैर्विघटितहाटकाङ्गोऽपि Kapphina. 3. 27.

अंसकुब्ज (*amśa-kubja*) *adj.* with drooping shoulders, with bent shoulders सर्वो हि लाटः... पादापातरंसकुब्जः प्रयाति PādaTā. 21. 2.

अंसकूट (*amśa-kūṭa*) *m. (n)* **1** the prominent part of the shoulder, the top of the shoulder, strong peak-like shoulder पताकाञ्जलिबक्षःस्थं प्रसारित- शिरोधरम् । निहञ्चितसकूटं च तल्लीनं करणं स्मृतम् NāṭyaSā. 4. 66 (comm. निकुञ्चितं शिरः । तद्योगादंसकूटयोर्निहञ्चितत्वम्); अंसकूटयोरधस्तात्पार्श्वोपरिभागयोरपलापौ नाम SuśruS. iii. 6. 25; करसंपुटमृदितया मृदा दिङ्नागकुम्भाभावंसकूटौ पुनः पुनः परिपङ्कयन् (पुरुष उज्जगाम) HarṣaC. 165. 12; (दानवाः) उच्चैस्तरां जहसुराह- स्तांसकूटान् HarVi. 34. 57; 11. 5; 34. 6; 7. 42; 10. 4; अथांसकूटादुपरि...कपाक- लाख्ये भवतस्तु मर्मणी KalyāKā. 20. 59; नायकोऽप्यपविध्यमानस्तां...स्वेनां- सकूटेनापविध्येदिति JayaMa. 98. 8 (on 2. 2); जयश्रियः काञ्चनविष्टरामं समुद्र- हनुव्रतमंसकूटम् VikraDeC. 1. 51; आजङ्घिरे करतलैर्वनमंसकूटम् S'riKaC. 18. 2; तरिमन् भरं जनकदोरवतीर्णमुर्व्यां विभ्रत्यदभ्रबलविभ्रमदंसकूटे El. xix. 159. 27; अति- चित्रममित्रपाथिवानामवरूडाजनि सेयमंसकूटात् (ज्या) Aeyutarā. 2. 48; Raghunā. 7. 19; राजन्योच्चांसकूटकथनपटुरटद्वोरधारः कुठारः PraboCan. 1. 7 (5. 10); **2** the shoulder of an animal **i** (horse) अथवाप्यंसकूटेन द्वाभ्यामेकेन वा पुनः (अश्वेन गृहीयात्) ĀśvaVai. 32. 26; **ii** the hump of a bull (L.) अंसकूटस्तु ककुदम् AbhidhāRaMā. 2. 111; अंसकूटं तु ककुदम् AbhidhāCin. 1264; स्त्रियां ककुत्त्वंसकूटं ककुदं पुनरस्त्रियाम् KalpaK. 182. 445.

अंसकूटद्वय (*amśakūṭa-dvaya*) *n.* both the tall shoulders पृथुलमतेरंस- कूटद्वयमपि पृथुलमभूत् NalaCam. 4. 14 (8)

अंसगा (*amśa-ga*) *adj.* situated on the shoulder, found on the shoulder (of a Vāstupuruṣa) पर्जन्याद्या बाह्या दृक्श्रवणोरःस्थलांसगा देवाः BṛSaṁ. 53. 52.

अंसगत (*amśa-gata*) *adj.* placed on the shoulder, found on the shoulder चरणे...अंसगते त्वेकस्मिन् सारितमिदमेव निदिष्टम् KandaCū ii. 6. 19.

अंसग्रह (*amśa-graha*) *m.* seizure by the shoulder अंसग्रहे च सिहाचैर- धातिविरलाङ्गुलिः Nṛtyā. 201.

अंसघात (*amśa-ghāta*) *m.* striking with the shoulder राक्षसौ...शीर्ष-